

چه

پتروشیمی‌ها و

چه سایر صنایع

کشور برای

این که قیمت

محصولات

خود را به «عدد

دستوری»

برسانند، مجبورند

کالاهای خود را

با کیفیت‌های

پایین‌تر تولید

کنند؛ زیرا به

دلیل نبود

یک بازار آزاد،

محصولات با

کیفیت بالاتر را

تولید نمی‌کنند

که این مسأله

نقطه ضعف

پتروشیمی‌ها

محسوب

می‌شود، در حالی

که بسیاری از

پتروشیمی‌های

پیشرو دنیا

محصولات

های‌گریدر تولید

می‌کنند

فرمول خوراک با لحاظ شدن مزیت نسبی کشور در تأمین خوراک صنعت پتروشیمی بر مبنای قیمت‌های منطقه‌ای با لحاظ کردن کیفیت خوراک در قیمت‌گذاری باید در دستور کار قرار گیرد.

● **مهراد عباد:** ما به علت قیمت‌گذاری دستوری و سیاست ثابت نگه داشتن نرخ‌ها در کشور، متأسفانه با این مشکل روبه‌رو هستیم که صادرکنندگان صنعت پتروشیمی نمی‌توانند خود را با بازار هماهنگ کنند. قیمت‌های جهانی ممکن است در دوره‌هایی افزایش پیدا کند و در دوره‌هایی کاهش یابد، اما در عمل صادرکنندگان ما نمی‌توانند از این نوسانات و مزیت‌های آن بهره ببرند. یک مسأله دیگر به بحث نرخ ارز مربوط است. به هر حال، صادرکنندگان این حوزه ارزی را که باید بازگردانند، اغلب مجبور هستند طبق تصمیم دولت با نرخ‌های پایین‌تر تسعیر کنند. در نتیجه، صادرکننده هنگام انجام صادرات دقیقاً نمی‌داند نرخ نهایی ارز چه خواهد بود، چگونه باید محاسبه کند که صادراتش با چه نرخ‌ی انجام می‌شود و سود واقعی‌اش چقدر است که این باعث می‌شود معمولاً ماه‌ها بعد و هنگام نقد شدن ارزها متوجه شوند که این سازوکار در عمل در سیستم حسابداری پتروشیمی‌ها نیز خللی ایجاد کرده است. مشکل اصلی در هر حال دو موضوع است: اول اینکه ما قیمت‌گذاری دستوری روی نرخ ارز داریم، در حالی که نرخ ارز ما مانند بسیاری از کشورهای جهان باید واقعی و شناور باشد؛ دوم اینکه نباید قیمت‌گذاری دستوری بر محصولات وجود داشته باشد. اگر بتوانیم همان قوانینی را که در تجارت آزاد جهانی و از طریق سازمان تجارت جهانی در کشورهای مختلف اجرا می‌شود، در کشور خودمان نیز اعمال کنیم، قطعاً پتانسیل‌های بسیار زیادی در این صنعت فعال خواهد شد. یعنی با مکانیزم بازار آزاد می‌توانیم رقابت‌پذیری را به این صنعت بازگردانیم و باعث توسعه آن شویم. زمانی قرار بود صنعت پتروشیمی یکی از پیشران‌ترین صنایع کشور باشد، اما متأسفانه طی سال‌های اخیر، هم به واسطه تحریم‌ها و هم به علت قوانین داخلی، بسیاری از پتروشیمی‌ها کم‌کم فرسوده شده‌اند و محصولاتی که تولید می‌کنند، عمدتاً محصولات بسیار پایه‌ای و قدیمی است. این صنعت نیاز جدی به سرمایه‌گذاری و به‌روزرسانی دارد. با آزادسازی قیمت‌ها و همچنین تک‌نرخ کردن ارز، مسلماً این صنعت نیز مانند سایر صنایع می‌تواند تحولی چشمگیر را تجربه کند.

■ چگونه قیمت دستوری محصولات پتروشیمی‌ها باعث ایجاد

رانت می‌شود؟

● **روح‌الله شهیدی پور:** رانت زمانی شکل می‌گیرد که بین قیمت واقعی بازار آزاد و قیمت تخصیصی دولت شکاف وجود داشته باشد. بخشی از صنایع با دریافت خوراک ارزان، به جای تولید واقعی، مواد اولیه را در بازار غیررسمی عرضه مجدد می‌کنند. همچنین نبود نظارت هوشمند و پایش دیجیتال در سامانه‌های عرضه تا مصرف، این شکاف را تشدید کرده است. با تکمیل اتصال زنجیره ثبت سفارش تا معامله در بستر بورس کالا به سامانه‌های تجارت و گمرک، می‌توان شفافیت چرخه و حذف رانت را محقق کرد.

■ شما هم همین نظر را دارید؟

● **مهراد عباد:** تقریباً در هر کالایی که قیمت‌گذاری دستوری اعمال می‌شود یا دولت برای آن یارانه‌ای پرداخت می‌کند، همین مسأله خودبه‌خود به محلی برای ایجاد فساد و رانت تبدیل می‌شود. علت این است که قیمت آن محصول در عمل کمتر از نرخ واقعی بازار تعیین می‌شود و همین تفاوت بین بازار رسمی و غیررسمی همیشه زمینه‌ساز فساد بوده است. در بسیاری از کالاها، افراد این محصولات را با نرخ دولتی خریداری می‌کنند و سپس با نرخ آزاد در داخل می‌فروشند، یا حجم قابل توجهی از این کالاها قاچاق می‌شود.

قیمت‌گذاری محصولات، چه در صنعت پتروشیمی و چه در صنایع دیگر، این قیمت‌گذاری‌ها اصولاً واقعی نبوده و معمولاً پایین‌تر از قیمت‌های واقعی بازار تعیین می‌شوند. دلیل هم این است که با این تفکر سعی می‌کنند به نوعی به مصرف‌کننده کمک کنند، اما در عمل چنین اتفاقی رخ نمی‌دهد. بنابراین یکی از مشکلاتی که ایجاد می‌شود این است که شرکت‌های تولیدکننده، چه پتروشیمی‌ها و چه سایر صنایع، ناچار هستند برای اینکه قیمت‌هایشان را به آن اعداد دستوری برسانند، کالاهای خود را با کیفیت‌های پایین‌تر تولید کنند؛ زیرا به دلیل نبود یک بازار آزاد، محصولات با کیفیت بالاتر را تولید نمی‌کنند که این مسأله نقطه ضعف پتروشیمی‌ها محسوب می‌شود، در حالی که بسیاری از پتروشیمی‌های پیشرو دنیا محصولات‌های‌گریدر تولید می‌کنند که اینها در کشورمان تولید نمی‌شود و ما در ایران بیشتر محصولات پایه‌ای این صنعت را تولید می‌کنیم. اگر پتروشیمی‌ها بخواهند در ایران توسعه پیدا کنند، باید در این حوزه نیز ورود کنند. از طرف دیگر، قیمت‌گذاری محصولات داخلی به‌خصوص در حوزه صادرات، مشکلاتی ایجاد کرده که این عدم ثبات قیمت، دست صادرکننده صنعت پتروشیمی را برای افزایش یا کاهش قیمت‌ها متناسب با شرایط جهانی باز نمی‌گذارد و در بسیاری از مواقع برای صادرات نیز مشکل ایجاد می‌کند. در بحث نرخ خوراک پتروشیمی، سال‌ها گفته می‌شد که نرخ ارزان است؛ اما یکی دو سال است که صنعت پتروشیمی شکایت دارد که نرخ بالا تعیین شده و در عمل تولید محصول با این قیمت‌ها برایشان صرفه ندارد. متأسفانه مشاهده می‌کنیم که این قیمت‌گذاری‌ها، چه در گذشته و چه اکنون، همواره موجب نارضایتی گروهی از ذی‌نفعان بوده و سیاست‌هایی اتخاذ نشده که موجب رضایت کل زنجیره و تأمین منافع همه بخش‌ها شود. در مدتی که نرخ خوراک پتروشیمی‌ها افزایش یافت، متأسفانه با کاهش صادرات آنها مواجه بودیم و از طرف دیگر، پتروشیمی‌ها رغبت کمتری برای عرضه ارز حاصل از صادرات خود در بازار داشتند که همین امر موجب شد منابع ارزی ما در چند ماه اخیر کاهش یابد. در هر صورت، دولت باید نرخ خوراک پتروشیمی‌ها را به‌گونه‌ای تعیین کند که هم به نفع صنعت باشد، هم به نفع مردم و هم به نفع صادرات؛ اما اکنون با نرخ‌هایی که تعیین شده، در عمل فقط منافع دولت در نظر گرفته شده و صنعت دچار مشکل شده است.

■ به نظر شما دولت می‌تواند چنین کاری انجام دهد؟

● **مهراد عباد:** یکی از پیشنهادهایی که بنده در چند جا ارائه داده‌ام، این است که به پتروشیمی‌ها اجازه داده شود گاز مورد نیاز خود را شخصاً استحصال کنند و دولت و وزارت نفت چاه‌های گاز را در اختیار آنها قرار دهند. اکنون ما تعداد زیادی چاه گاز داریم که به دلیل کمبود سرمایه، امکان بهره‌برداری از آنها وجود ندارد و پتروشیمی‌ها می‌توانند با تشکیل کنسرسیوم‌هایی به‌صورت منطقه‌ای، برای مثال در ماهشهر یا عسلویه گاز مورد نیاز خود را تأمین کنند. به این ترتیب، بخشی از منابع گازی که امکان استفاده از آنها را نداریم و کشورهای همسایه از آن بهره‌برداری می‌کنند مانند چاه‌های مشترک با قطر یا کویت قابل استفاده خواهد بود که هم به کشور کمک می‌کند و هم به نفع صنعت پتروشیمی ماست.

■ با توجه به نوسانات نرخ دلار و قیمت جهانی محصولات

پتروشیمی، چه سیاستی برای تعیین پایدار قیمت‌ها مناسب است؟ یا چه مکانیزمی می‌تواند جایگزین قیمت دستوری شود تا هم سودآوری شرکت‌ها و هم رقابت‌پذیری حفظ شود؟

● **روح‌الله شهیدی پور:** پایداری به معنای ثبات مصنوعی نیست، بلکه به معنای پیش‌بینی‌پذیری است. به اعتقاد من، اصلاح پویای